

Temat *Norwid i nowoczesność (perspektywa podmiotowości)* został poruszony przez Sławomira Rzepczyńskiego (PAP). Najpierw zdefiniował on niejednoznaczne pojęcie nowoczesności. Ujął je w dwóch wymiarach: jako to, co współczesne, stojące w opozycji do przeszłości, oraz jako pewną fazę w toku historii, od przełomu kartezjańskiego po początek XX w., przeciwstawianą tradycji od starożytności po XVIII stulecie. W epoce tej człowiek stanął w centrum świata, zajmując miejsce należne Bogu, a tym samym zmieniła się koncepcja podmiotowości. Rozwinęła się świadomość samostanowiącego o sobie „ja”, oderwanego od Absolutu. Podobnie w innych dziedzinach życia następuje oderwanie od sfery sacrum, swego rodzaju totalna utrata jedności i harmonii. Na tym tle badacz opisał Norwidowe rozumienie nowoczesności w trzech aspektach: zwrotu ku religijności, hermeneutyki temporalności i idealizacji. Konkretyzowaniu tej nowoczesności, przede wszystkim w twórczości, towarzyszyła poecie świadomość „niewczesności”, a więc „czegoś za wcześnie”, ale też „czegoś za późno”. Autor poszukując utraconego porządku harmonii i jedności świata buduje swą hermeneutykę. Stawia na mocne „ja”, reagując w ten sposób na osłabioną społeczną funkcję poety i wszystko mocno wiąże z chrześcijaństwem. Miejsce człowieka w świecie, według Norwida, wyznacza grzech pierworodny i niewykorzystana przez człowieka szansa powrotu do szczęścia, stąd negatywny obraz człowieka i forma autoekspresji – mocnego podmiotu – w twórczości. Jednak z za autoekspresyjnego „ja” wyłania się „ja” zobiektywizowane oraz kategoria lirycznego „ty”. Pomędzy tymi różnorakimi kreacjami osoby mówiącej toczy się nieustanna gra i dyskusja. Dzięki temu niejednokrotnie bardziej niż z ekspresją emocji mamy do czynienia z odwołaniem do intelektu. W ten sposób Norwid zapoczątkowuje tzw. kontekstualizację oraz depersonifikację podmiotu mówiącego, które miały wzmacniać głos mówiącego.

Joanna Trzcionka

PIĘCIOLECIE WARSZAWSKIEJ NAGRODY IM. CYPRIANA NORWIDA

Przypadające na rok 2001 dwie ważne norwidowskie rocznice: 180-lecie urodzin Cypriana Norwida oraz 150-lecie pierwszego wydania poematu *Promethidion*, stały się inspiracją do ogłoszenia Roku Norwidowskiego¹ i zorganizowania w całej Polsce, a także np. w Paryżu, Rzymie i Florencji, wielu różnego typu przedsięwzięć, mających na celu pogłębioną refleksję naukową nad twórczością autora *Vade-mecum* oraz jej

¹ Za typową Norwidowską ironię zdarzeń można uznać to, że Rok Norwidowski ogłosiły i organizowały dwa konkurencyjne komitety – pod patronatem premiera i pod patronatem prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

popularyzację. Odkonferencjowano wówczas kilkanaście konferencji naukowych i popularnonaukowych², kilkanaście różnego typu wystaw bezpośrednio bądź pośrednio związanych z autorem *Assunty* (zarówno prezentujących jego życie i twórczość, jak też nimi inspirowanych)³, wiele wieczorów poezji Norwida i poświęconych mu koncertów

² Ze względów kronikarskich warto przypomnieć niektóre z nich. W dniach 23-26 maja w Kazimierzu Dolnym odbyło się piąte spotkanie z cyklu *Colloquia Norwidiana*, organizowanego przez Zakład Badań nad Twórczością Cypriana Norwida Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, tym razem pt. *Liryka Norwida* (zob. *Liryka Cypriana Norwida*. Red. P. Chlebowski, W. Toruń. Lublin 2003). 28 maja Pracownia Słownika Języka Cypriana Norwida Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowała konferencję *Norwid wśród młodych*. Gościem specjalnym był Juliusz Wiktor Gomulicki, który wygłosił obszerną gawędę na temat dziejów „odkrywania” Norwida. 18 czerwca Pracownia Słownika Języka Cypriana Norwida zorganizowała sesję popularyzatorską pt. *Świat wartości Norwida* (sesję pod takim samym tytułem ponownie zorganizowano 30 listopada). W dniach 1-2 lipca odbyły się Dni Norwida w Rzymie, zorganizowane przez Instytut Dziedzictwa Narodowego oraz Instytut Polski w Rzymie, podczas których Ojciec Święty Jan Paweł II poświęcił urnę z ziemią z grobu Norwida, a w Instytucie Polskim odbyła się sesja popularnonaukowa. W dniach 17-19 września Instytut Filologii Polskiej Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku zorganizował konferencję naukową nt. *Sztuka poetycka Norwida* (zob. *Czytając Norwida 2*. Red. S. Rzepczyński, Słupsk 2003). 24 września w Krakowie odbyły się uroczystości złożenia urny z ziemią z grobu Norwida w krypcie wieszczów na Wawelu, którym towarzyszyła dwudniowa konferencja *Cypriana Norwida projekt cywilizacyjny* (zob. *Norwid bezdomny. W 180 rocznicę urodzin poety*. Pod red. J. Kocpińskiego. Warszawa 2002). 27 września w Pułtuskach odbyła się zorganizowana przez Wyższą Szkołę Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztorza sesja *Cyprian Kamil Norwid z perspektywy XXI wieku* (referaty, wzbogacone o obszerny szkic Juliusza Wiktora Gomulickiego, zostały opublikowane w tomie *Norwid z perspektywy początku XXI wieku*. Pod red. J. Rohozińskiego. Pułtusk 2003). 2 października poświęcona Norwidowi sesja popularnonaukowa odbyła się w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy. 6 października Radomski Oddział Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów oraz Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu zorganizowały sesję pt. *Cyprian Kamil Norwid. Późny romantyk, prekursor?* W dniach 22-23 października Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze oraz Zielonogórska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida zorganizowały konferencję naukową *Norwid nasz współczesny. Profecja i recepcja* (zob. *Norwid – nasz współczesny. Profecja i recepcja*. Red. naukowa C. P. Dutka. Zielona Góra 2002). 16 listopada odbyła się konferencja naukowa *Cyprian Norwid. Interpretacje* zorganizowana przez Katedrę Historii Literatury Polskiej Instytutu Filologii Polskiej Akademii Podlaskiej. W dniach 5-7 grudnia w Poznaniu odbyła się studencko-doktorancka konferencja *Norwid. Konserwatywny awangardzista, awangardowy konserwatysta* zorganizowana przez Koło Polonistów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

³ Biblioteka Narodowa zorganizowała ekspozycję *Autografy, rysunki i grafika Cypriana Norwida w zbiorach Biblioteki Narodowej*; Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie – dużą wystawę prac plastycznych Norwida pt. *Cyprian Norwid. Prorok niechciany*, której towarzyszyła wystawa fotograficzna pt. *Z Montmorency na Wawel* (zob. katalog *Cyprian Norwid. Prorok niechciany*. Warszawa 2001); Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu – wystawę pt. „*Promethidion*” Cypriana Kamila Norwida; Muzeum Romantyzmu w Opinogórze – ekspozycję *Cyprian Kamil Norwid – inspiracje twórcze i drogi przyjaźni*; Muzeum Regionalne w Siedlcach – wystawę *Norwid w Korczewie* (prezentowaną następnie również w pałacu w Korczewie); a Biblio-

(m.in. w drugiej połowie września i na początku października Instytut Dziedzictwa Narodowego zorganizował kilkudniowy festiwal naukowo-artystyczny *Norwid bezdomny*), a nawet zlot szkół norwidowskich zorganizowany przez XXIV LO im. Cypriana Norwida w Warszawie. Teatr Polski w Warszawie wystawił dwie jednoaktówki: *Noc tysiączną drugą* i *Miłość-czystą u kąpeli morskich*, Polskie Radio nadało m.in. słuchowisko według *Pierścienia Wielkiej-Damy* oraz kilka innych audycji popularyzujących życie i twórczość Norwida. W Telewizji Polskiej także ukazało się kilka programów poświęconych autorowi *Quidama*.

W Roku Norwidowskim ukazały się także publikacje książkowe poświęcone autorowi *Pierścienia Wielkiej-Damy*⁴, bibliofilskie wydanie akwarel Norwida⁵, specjalne norwidowskie numery kilku czasopism⁶ oraz wiele artykułów naukowych i popularnonaukowych.

Warto jeszcze dodać, że w 2001 r. urnę z ziemią z grobu poety, poświęconą przez Jana Pawła II, uroczystie umieszczono w krypcie wieszczów na Wawelu. Odsłonięto też kilka tablic ku czci Norwida⁷.

Spośród wielu rozmaitych inicjatyw upamiętniających patrona roku 2001 warto przypomnieć jeszcze jedną. 29 października 2001 r. Sejmik Województwa Mazowieckiego specjalną uchwałą ustanowił Nagrodę imienia Cypriana Norwida, która ma być przyznawana „za wybitne dzieło lub kreację” artyście „tworzącemu na obszarze województwa mazowieckiego”. Uchwalony później regulamin stanowi, że nagroda będzie przyznawana corocznie w czterech kategoriach: literatury, muzyki, sztuk plastycznych i teatru. Kandydatów mogą zgłaszać działające na terenie województwa mazowieckiego oddziały związków twórczych, instytucje kultury, wydawnictwa, redakcje itp. O wyłonieniu nominowanych (trzech w każdej kategorii), a następnie laureatów, decydują wieloosobowe kapituły złożone z twórców, pracowników instytucji kulturalnych oraz przedstawicieli sejmiku. W zamierzeniu inicjatorów nagrody dzień jej wręczenia, a jednocześnie dzień urodzin Cypriana Norwida – 24 października w przyszłości ma się stać świętem kulturalnym Mazowsza.

teka Publiczna Miasta Stołecznego Warszawy – ekspozycję *Cyprian Norwid 1821-1883 ...do kraju tego... strony rodzinne w dziele artysty*.

⁴ Zob. np. A. M e l b e c h o w s k a - L u t y. *Sztukmistrz. Twórczość artystyczna i myśl o sztuce Cypriana Norwida*. Warszawa 2001; W. S i e m i o n. *Lekcja czytania. Norwid*. Warszawa 2001.

⁵ Zob. *Anioły. Rysunki Cypriana Norwida*. Warszawa 2001.

⁶ Zob. „Przegląd Humanistyczny” nr 4 (367), „Twórczość” nr 9, „Poezja Dzisiaj” nr 19/20 oraz „Ciechanowskie Zeszyty Literackie” nr 3.

⁷ Chodzi m.in. o tablicę z tekstem *Legendy*, umieszczoną w rzymskim klasztorze sióstr Sacré Coeur, płaskorzeźbę wmurowaną w paryski Dom Św. Kazimierza, tablicę upamiętniającą chrzest poety w kościele w Dąbrówce, tablicę i popiersie odsłonięte na warszawskim pałacu Zamoyskich oraz płaskorzeźbę w krypcie wieszczów na Wawelu.

W roku 2002 nominowani zostali:

– w dziedzinie muzyki: Kazimierz Kord – za zorganizowanie i poprowadzenie sezonu jubileuszowego 100-lecia Filharmonii Narodowej, Olga Pasiecznik – za rolę Almireny w *Rinaldzie* Fryderyka Haendla i Tatiany w *Eugeniuszu Onieginie* Piotra Czajkowskiego w Warszawskiej Operze Kameralnej oraz Zbigniew Rudziński za skomponowanie opery *Antygona*, wystawionej przez zespół Warszawskiej Opery Kameralnej;

– w dziedzinie literatury: Lesław Bartelski za książkę *Termopile literackie. Polska 1939-1945*, Piotr Kuncewicz za książkę *Goj patrzy na Żyda – dzieje braterstwa i nienawiści od Abrahama po współczesność* oraz Aleksander Nawrocki za trzypięciotomową antologię *Poezja polska – Antologia Tysiąclecia*;

– w dziedzinie sztuk plastycznych: Małgorzata Dmitruk za cykl litografii *Przeszłość*, Jerzy Kalina i Janusz Pulnar za koncepcję i realizację wystawy „*Promethidion*” *Cypriana Kamila Norwida* w Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu oraz Adam Myjak i Antoni Janusz Pastwa za rzeźbę *Kwadryga z Apollinem*, wieńczącą Teatr Wielki w Warszawie;

– w dziedzinie teatru: Teresa Budzisz-Krzyżanowska – za przygotowanie i realizację cyklu spotkań z poezją Cypriana Kamila Norwida, Ignacy Gogolewski za rolę Laurentego w *Na czworakach* Tadeusza Różewicza, Hrabiego Szarma w *Operetce* Witolda Gombrowicza i Eurypidesa w *Żabach* Arystofanesa oraz Jarosław Kilian za reżyserię spektaklu *Przygody Sindbada Żeglarza* Bolesława Leśmiana w Teatrze Polskim w Warszawie.

Laureatami za rok 2002 zostali: Kazimierz Kord, Piotr Kuncewicz, Adam Myjak i Janusz Pastwa oraz Teresa Budzisz-Krzyżanowska. Wszyscy otrzymali interesujące okolicznościowe statuetki (dwuczęściowe, stylizowane na okładki książki z podobizną Norwida i jego podpisu oraz fragmentem *Promethidiona: I tak ja widzę przyszłą w Polsce sztukę, / Jako chora giew na prac ludzkich wieży, / Nie jak zabawkę ani jak naukę, / Lecz jak najwyższe zremi o sła p o s t o ł a / I jak najniższą modlitwę anioła*) autorstwa profesora Akademii Sztuk Pięknych Piotra Gawrona, a także nagrodę pieniężną.

W roku 2003 nominowani byli:

– w dziedzinie muzyki: Władysław Kłosisiewicz za przygotowanie i prowadzenie muzyczne cyklu oper barokowych w Warszawskiej Operze Kameralnej, Krzysztof Knittel za cykl *Pieśni Norwidowe* (wykonywany przez Olę Pasiecznik i Janusza Olejniczaka) oraz Maciej Małecki za *Nie-Boską symfonię* na motywach *Nie-Boskiej komedii* Zygmunta Krasińskiego;

– w dziedzinie literatury: Krzysztof Gąsiorowski za tom esejów *Norwid – wieszcz sufler*, Zygmunt Kubiak za książkę *Dzieje Greków i Rzymian* oraz Bohdan Urbankowski za książkę *Adam Mickiewicz. Tajemnice wiary, miłości i śmierci*;

– w dziedzinie sztuk plastycznych: Jerzy Grabowski za prezentację cyklu grafik w *Galerii Lufcik*, Boris Kudlička za scenografię do opery *Don Giovanni* Wolfganga Amadeusa Mozarta w Teatrze Wielkim w Warszawie oraz Leon Tarasewicz za wystawę w Centrum Sztuki Współczesnej w Zamku Ujazdowskim w Warszawie;

– w dziedzinie teatru: Agnieszka Glińska za reżyserię *Wiśniowego Sadu* Antoniego Czechowa, Ignacy Gogolewski za role teatralne m.in. w *Na czworakach* Tadeusza Różewicza i *Operetce* Witolda Gombrowicza oraz Mariusz Treliński za reżyserię opery *Don Giovanni* Wolfganga Amadeusa Mozarta w Teatrze Wielkim w Warszawie.

Laureatami za rok 2003 zostali: Krzysztof Knittel, Krzysztof Gąsiorowski, Boris Kudlička oraz Mariusz Treliński. Otrzymali oni przedstawiające Norwida statuetki autorstwa Eugeniusza Kozaka (popiersie poety na cokole; na obręczy okalającej cokół wyryto symbole czterech nagradzanych dziedzin sztuki: pięciolini z nutami, pędzli malarskich, gęsiego pióra i masek teatralnych, a także cytaty: *O! nieskończona jeszcze / Dziejów praca / Nieprzpalony jeszcze glob sumieniem; Ludzkość bez boskości sama siebie zdradza*) oraz nagrody pieniężne.

W roku 2004 nominowanymi zostali:

– w dziedzinie muzyki: Jerzy Artysz za przygotowanie i wykonanie tytułowej roli w *Falstaffie* Giuseppe Verdiego na scenie Warszawskiej Opery Kameralnej, Henryk Gadomski za zainicjowanie zebrania, opracowania i opublikowania prac etnograficznych ks. Władysława Skierkowskiego w 3-tomowym dziele *Puszcza Kurpiowska w pieśni* oraz Władysław Kłosiewicz za przygotowanie i prowadzenie muzyczne utworów barokowych w Warszawskiej Operze Kameralnej w sezonie 2003;

– w dziedzinie literatury: Julia Hartwig za książkę *Mówiąc nie tylko do siebie. Poematy prozą*, Józef Hen za książkę *Mój przyjaciel król*, Zbigniew Sudolski za książkę *Norwid. Opowieść biograficzna* oraz Andrzej Zaniewski za tom wierszy *Królowie pójdą za tobą*;

– w dziedzinie sztuk plastycznych: Mirosław Gryń za wystawę *Mirosław Gryń. Rysunki prasowe* w Muzeum Karykatury w Warszawie, Aleksandra Jachtoma za wystawę *Czas przemieniony w kolor* w Galerii Studio w Warszawie oraz Stanisław Rodziński za wystawę malarstwa *Świadectwo obrazu* w Galerii Studio w Warszawie;

– w dziedzinie teatru: Jerzy Grzegorzewski za adaptację, reżyserię i scenografię *Studium o Hamlecie* Stanisława Wyspiańskiego w Teatrze Narodowym, Wojciech Krukowski za scenariusz i reżyserię spektaklu *Jak śnimy, że żyliśmy. Tylko jedną godzinę* oraz Grzegorz Laszuk za spektakl *Perechodnik/Bauman*.

Laureatami za rok 2004 zostali: Henryk Gadomski, Zbigniew Sudolski, Aleksandra Jachtoma oraz Jerzy Grzegorzewski. Nagrodzeni otrzymali statuetki autorstwa Eugeniusza Kozaka oraz nagrody pieniężne.

W roku 2005 nominowani byli:

– w dziedzinie muzyki: Jacek Kasprzyk za dyrygencką kreację *symfonii II i IV* Witolda Lutosławskiego w wykonaniu orkiestry symfonicznej Filharmonii Narodowej podczas *47. Warszawskiej Jesieni*, Włodzimierz Kotoński – za skomponowanie *Madrygałów polskich* – pieśni do wierszy poetów staropolskich z muzyką na instrumenty barokowe oraz tenor Jacek Laszczkowski za udział w projekcie *Oda do Europy* – Sezon Muzyczny Zjednoczonej Europy w Warszawskiej Operze Kameralnej;

– w dziedzinie literatury: Henryk Bardijewski za książkę *Aria na tysiąc głosów*, Bohdan Urbankowski za monografię *Poeta czyli człowiek zwielokrotniony. Szkice o Zbigniewie Herbercie* oraz Andrzej Zaniewski za tom wierszy *Nagość*;

– w dziedzinie sztuk plastycznych: Eugeniusz Markowski za przygotowanie retrospektywy swoich dzieł w Galerii Domu Artysty Plastyka, Maryla Sitkowska i Grzegorz Kowalski za zorganizowanie w galerii Zachęta wystawy *Powinność i bunt* z okazji 100-lecia warszawskiej ASP oraz Andrzej Węclawski za wystawę *Archiwum Rzeczy Pierwszych* w galerii Lufcik).

– w dziedzinie teatru: Janusz Gajos za kreacje w przedstawieniach *Śmierć komiwożacza* i *Narty Ojca Świętego* w Teatrze Narodowym, Gustaw Holoubek za reżyserię *Edypa* w Teatrze Ateneum oraz Irena Jun za rolę w spektaklu *Biesiada u hrabiny Kottubaj* w teatrze Studio.

Nagrody za rok 2005 (statuetki autorstwa Eugeniusza Kozaka oraz nagrody pieniężne) otrzymali: Bohdan Urbankowski, Gustaw Holoubek, Jacek Kaspszyk, Maryla Sitkowska i Grzegorz Kowalski.

Po raz pierwszy w historii nagrody postanowiono także przyznać nagrodę specjalną – nagrodę „Dzieło Życia” za całokształt twórczości. Nominowani do niej byli: Tadeusz Konwicki, Władysław Słowiński, Józef Szajna oraz Barbara Wachowicz. Nagrodę – „za wszechstronną, ponad 50-letnią twórczość w dziedzinach sztuk plastycznych, muzyki i teatru” otrzymał scenograf prof. Andrzej Sadowski, który był współtwórcą i do 2000 r. kierownikiem Katedry Scenografii na warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych i zrealizował ponad 400 projektów scenografii w kraju i zagranicą.

W roku 2006 nominowani zostali:

– w dziedzinie muzyki: Władysław Słowiński za opracowanie koncepcji, kierownictwo artystyczne i organizację festiwalu Warszawskie Spotkania Muzyczne w 2005 roku, Tadeusz Wielecki za dzieło *Ławice* na orkiestrę symfoniczną oraz Antoni Wit za kreację artystyczną opery *Holender tułacz* Richarda Wagnera;

– w dziedzinie literatury: Janusz Krasieński za beletryzowaną autobiografię *Przed agonią*, Eustachy Rylski za powieść *Warunek* oraz Marek Wawrzekiewicz za dwa tomiki poezji *Coraz cieńsza nić* i *Dwanaście listów*;

– w dziedzinie sztuk plastycznych: Roman Owidzki za wystawę w Galerii Studio, prezentującą całokształt twórczości, oraz Roman Woźniak (wraz z zespołem Teatru Academia) za czwartą edycję imprezy plenerowej *Sąsiedzi dla sąsiadów*;

– w dziedzinie teatru: Piotr Cieplak za reżyserię sztuki dla dzieci *Amelka, bóbr i król na dachu* Tankreda Dorsta w Teatrze Guliwer w Warszawie, Krzysztof Warlikowski za wyreżyserowanie przedstawienia *Krum* Hanocha Levina w Teatrze Rozmaiłości w Warszawie oraz Zbigniew Zapasiewicz za kreację Leona w spektaklu *Kosmos* Witolda Gombrowicza w Teatrze Narodowym w Warszawie;

– w kategorii „Dzieło Życia”: Jan Ekier, Juliusz Wiktor Gomulicki, Tadeusz Konwicki, Wojciech Siemion i Danuta Szaflarska.

Nagrody otrzymali: Eustachy Rylski, Antoni Wit, Roman Owidzki oraz Zbigniew Zapasiewicz. W kategorii „Dzieło Życia” nagrodę „za wieloletnią pracę twórczą

i wkład, jaki wniósł do naszej spuścizny narodowej”, otrzymał Tadeusz Konwicki. Po raz pierwszy wszyscy nominowani do nagrody otrzymali imienny medal okolicznościowy zaprojektowany przez profesora Akademii Sztuk Pięknych Piotra Gawrona.

Coroczne warszawskie uroczystości związane z wręczaniem nagrody, a przede wszystkim nazwiska nominowanych i nagrodzonych twórców wskazują na to, że Nagroda im. Cypriana Norwida ma już odpowiednią rangę oraz renomę i staje się ważnym elementem życia kulturalnego Mazowsza. Wypada się cieszyć, że także dzięki niej osoba i twórczość Cypriana Norwida są popularyzowane w nowych kręgach odbiorców.

Tomasz Korpysz